

De Griek is acteur. De geheele Grieksche plastiek is daarop gebaseerd. Het lichaam wordt niet in rust uitgebeeld; beginnende met de latente beweging van het „Spielbein” bij den stilstaanden mensch, eindigende met springende en zwevende beweging (de van schrik terugspringende Marsyas van Myron, of de hinkende Philocteitos van Pythagoras, en de over de golven zwevende Nereïden). Daaruit zijn drie nieuwe plastische factoren voort kunnen vloeien. Ten eerste, dat er lichamelijke harmonie is bij stand of beweging der onderdeelen van een figuur, zoodat een bepaalde stand of beweging van het hoofd correspondeert met (weerklink vindt in) een bepaalde stand of beweging van hals, schouders, tors en bekken, (de Discuswerper, de Sandalenafbindster, de slaapbrengende Hypnos). Ten tweede, dat er geestelijk contact is tusschen verschillende figuren (Hermes, die Eurydice van Orpheus scheidt en weer in de onderwereld terugvoert, of Hermes met den kleinen Bacchus op den arm, van Praxiteles, of de ruitersstoet van het Parthenon, waar de arm-, hand- en polsbewegingen der ruiters correspondeeren met de bewegingen der paarden). Ten derde, dat gemoedsaandoening wordt uitgedrukt: dramatiek en tragiek, (de Cnidische Demeter, met een mengeling van uitputting en van droefenis op het gelaat) tot pathos degenereerend in den Hellenistischen tijd, (de Niobidengroep, die denken doet aan de plaat „Ach, vader, niet meer”; de Giganthomachie van het Pergamonsche altaar, en de Laocoöngroep).

Dit zijn belangrijke dingen, kenmerken van een geestelijke evolutie naar het litteraire in de beeldende kunst. Maar stijgt door deze dingen de Grieksche kunst boven de Egyptische uit?

De tooneelspelkunst kan het niet buiten de beweging stellen: het gebarenspeel en de gemoedsuitdrukking. Ze staat of valt er mee. Maar is het zoo zeker, dat de beeldende kunst er bij gewonnen heeft? De tegenwoordige mensch verlangt het in de beeldende kunst, maar een kunstfactor, die afsterft, is niet noodzakelijk in elke kunstkak een inferieure factor, en een factor, die zich ontwikkelt, niet steeds in elke kunstkak een superieure factor.

In de stilte en in de rust liggen en het hoogste geluk en de hoogste schoonheid. Pas in rust komt de ziel in actie. En op grootsche momenten, die waarlijk ontroeren, heerscht plechtige, roerlooze stilte.

En, een uiterste: Zou een pharao er bij hebben gewonnen aan mensche-lijke hoogheid, dus aesthetisch, als men hem had afgebeeld als discuswerper, of, erger, als dansende faun?

Analoog aan bovenstaande hebben de Grieken in de reliefbeeldhouwkunst als zoo hoogelijk geroemde naturalistische factor de perspectief gebracht.

Alles in de natuur, (in het wereldstelsel, in de levende natuur en in de zgn. levenlooze natuur, het kristallenrijk) is naar bepaalde verhoudingen